

Ústav východoevropských studií FF UK

Posudek oponenta magisterské práce

Jméno a příjmení autora práce	Bc. Anastasiia Demchenko
Studijní obor	Východoevropská studia
Název práce	Odraz sovětské vesmírné politiky v ruské kinematografii
Oponent práce	PhDr. Marek Příhoda, Ph.D.

Povinné hodnocení

	1	2	3	4	5
Struktura práce			<del></del>		
Formální podoba práce				<del></del>	
Stylová a jazyková úroveň				<del></del>	
Výběr literatury			<del></del>		
Teoretické zpracování tématu			<del></del>		
Vlastní přínos práce, osobní zaujetí tématem			<del></del>		
Kreativita, původnost zpracování				<del></del>	
Splnění zadání práce			<del></del>		
Přínos práce pro daný obor			<del></del>		

Dodatečné poznámky a připomínky

Anastasiia Demchenková předložila k obhajobě diplomovou práci (Odras sovětské vesmírné politiky v ruské kinematografii), kde si vytkla za cíl všestranně analyzovat umělecké filmy s tematikou dobývání vesmíru natočené v postsovětském Rusku (všechny snímky vznikly až po roce 2005). Podle jejích vlastních slov: „Tato práce umožní hlubší porozumění tomu, jak ruská kinematografie ztělesňuje a interpretuje historické události, včetně kosmické politiky, a sleduje vliv tohoto odrazu na formování veřejného mínění a vědomí. Důležitým aspektem tohoto výzkumu je rovněž analýza vlivu aktuální politické situace v oblasti kosmu na prezentaci kosmické tematiky ve filmu.“ Musím konstatovat, že na úvodní široce formulované otázky čtenář dostane (v lepším případě) jen polovičaté a rozpačité odpovědi.

Dojem z práce výrazným způsobem snižuje její úprava – orientaci v textu a psaní posudku především komplikuje absence stránkování (!), mezi další opakující se nedostatky patří zejména chybné koncovky vlastních jmen, rusismy (např. „Fond kino“ – Filmový fond, „přitahování pozornosti“, „vzpomínek o“), přítomnost ruského skloňování v českém textu, neujasněná pravidla pro používání cyrilice a latinky, nesjednocené zásady transkripce z azbuky, nerespektování běžné podoby ruských jmen v českém kontextu (např. Koroljev), překlepy (Wernher von Braun). Kvůli nepřesnému překladu vznikají nesrozumitelné, matoucí pojmy i celé formulace: „ostrá raketa“, opakovaně – „přeceňování“ (ve smyslu přehodnocení), „významné místo v politickém pořadu jednání mnohých států“, „Fond kino inovoval po obnovení provozního řádu“, „pilotující a nepilotující starty“, „vícenásobných hvězd“, „statický“ (o člověku), „supermoci“ (ve smyslu velmoci), „krevní piják“. Situaci by vyřešila kvalifikovaná jazyková korektura. Při čtení textu vychází najevo jeho kolážovitost (v rozsáhlé teoretické části skládání různých definic, v ústředních, analytických pasážích možná zbytečně mnoho komentovaných dlouhých dialogů z konkrétních filmů) a častokrát narušená logická vazba mezi jednotlivými odstavci.

Ve vlastní části práce diplomantka pro řazení filmů zvolila chronologii událostí sovětského dobývání vesmíru; mnohem vhodnější by bylo zohlednit období vzniku filmových děl. Posledně zmíněný přístup by umožnil sledovat proměny přístupu novodobého ruského státu k filmovému průmyslu a zejména vývoj paměťové politiky Putinova režimu jako důležitý rámec zvoleného tématu. De facto jediný širší kontext tak tvoří konstatování o úpadku ruského vesmírného programu a o ztrátě jeho prestiže, které mají být kompenzovány připomínáním sovětských triumfů. Doporučoval bych rovněž předem definovat společná místa a klíčové motivy filmů a ty potom sledovat napříč jednotlivými filmovými snímky. Výklad by se tím zpřehlednil a byl pro čtenáře přínosnější (takto se

v rámci popisu konkrétních filmů neustále opakují identická konstatování – kosmonauti jako hrdinové, Sovětský svaz musí být první, představitelé sovětské moci tlačí na termíny atd.). Součástí každé podkapitoly je nejprve historický exkurz a poté představení daného filmového díla (filmových děl). Bohužel se někdy stírá hranice mezi historickými reáliemi a převyprávěným obsahem, jinými slovy – čtenář si na některých místech není jistý, zda se sdělovaná fakta skutečně objevují na plátně, nebo jde jen o historické pozadí. Vlastní část práce přináší zklamání. Diplomantka přistupuje k filmům popisně a při jejich hodnocení spekulativně a pocitově (to samozřejmě nevylučuje, že s řadou jejích závěrů se dá souhlasit). Příznačné je, že v této části diplomové práce téměř absentují poznámky pod čarou. Při formulování postřehů se opakovaně objevuje slovo může, možná (popř. zdá se), a to například ve vztahu k záměru tvůrců (typická pasáž – „Důvodem, proč tvůrci prezentují tuto perspektivu, může být jejich úmysl kriticky nahlížet na politické a společenské události v Rusku. Antiutopický ráz filmu může být interpretován jako zobrazení poklesu a ztráty směru v ruském kosmickém programu. Tvůrci možná chtějí poukázat na systémové problémy a nesrovnalosti vedení, které vedly k degradaci a ztrátě prestiže v oblasti kosmického výzkumu. Tímto způsobem mohou vyjadřovat svůj názor na politickou situaci a stav vědeckých a technologických odvětví v zemi.“). Dilema by se vyřešilo, kdyby se vzaly v potaz rozhovory a komentáře zúčastněných osob. Za zásadní nedostatek však považuji to, že práce zcela pomíjí soudobou diskuzi o konkrétních filmech (recenze filmových kritiků, vyjádření historiků i lidí spojených s vesmírným programem, způsob propagace filmů ve sdělovacích prostředcích), ačkoli se na počátku slibuje širší společenský kontext a dopad. Autorka plně nevyužila ani těch zdrojů, s nimiž pracuje. Opakovaně sice odkazuje na stránku kinopoisk.ru, ale uvádí jen absolutní počet hodnocení, a nikoli jeho stupnici (!), nereflektuje ani zajímavé a nezřídka profesionálně psané uživatelské recenze, které jsou v případě této stránky rozdělené na pozitivní, negativní a neutrální; nijak nekomentuje ani vzájemný poměr mezi nimi a argumenty z obou stran.

V práci nejsou dostatečně vzaty v potaz proměny přístupu ruského státu k filmovému průmyslu, změny v politické atmosféře a z toho plynoucí silnější snahy o ovlivňování obrazu vlastní minulosti. Chybějící časová osa se projevuje i při zacházení se statistickými údaji, kdy není zohledněno, v kterém roce byly získány; rovněž při hodnocení výše výdajů na výzkum vesmíru v rublech by bylo dobré mít na paměti oslabování domácí měny: „V roce 2005 se jednalo o 24 miliard rublů, v roce 2008 rozpočet Roskosmosu činil 40 miliard rublů, v roce 2009 už 100 miliard rublů a v roce 2018 se zvýšil na 128 miliard rublů.“

Práce se sice vyznačuje podrobnou teoretickou pasáží, která obsahuje obecné definice řady pojmů, ale její přímá souvislost s praktickou (vlastní) analýzou mi

uniká. Uvedl bych jeden příklad – v úvodu se diplomantka sice podrobně věnuje vymezení propagandy, ale při vlastní analýze filmových děl termínu propaganda / propagandistický zjevně nadužívá a operuje s ním svévolně (například za příznak propagandy považuje „pompézní dramatickou hudbu“, na jiném místě – „Vrchol propagandistických prvků samozřejmě představuje úspěšný let.“). V závěru práce se objevují velmi obecné teze (například – „Vliv filmu na veřejné mínění může zahrnovat hlubokou analýzu a zrcadlení aktuálních sociálně-politických témat a problémů, stejně jako propagandu.“) a dále reakce na úvodní hypotézy, přičemž je zřejmé, že minimálně část nich neplatí pro všechny filmy. Jazyková úroveň textu a jeho formální úprava značně pokulhávají za obecnou představou o závěrečné práci absolventky filologického oboru.

Navzdory všem výše zmíněným zásadním výtkám doporučuji předložený text k obhajobě. Nehledě na jeho četné nedostatky se domnívám, že splňuje základní obsahové a formální nároky kladené na diplomovou absolventskou práci.

Magisterskou práci A. Demchenkové „Odras sovětské vesmírné politiky v ruské kinematografii“ navrhuji hodnotit stupněm dobře (3).

Otázky k obhajobě

Rád bych, aby diplomantka blíže vysvětlila, popř. upřesnila tezi – „Dobývání vesmíru člověkem bylo od začátku spojeno s vojenským zaměřením států za studené války.“; zamyslela se nad poněkud zavádějícími konstatováními – „Po přistání na Měsíci patří vedoucí postavení ve vesmíru americké NASA.“, „Rusku dnes zbylo druhé místo“; upřesnila zvláštní formulaci „Ruská společnost také klade důraz na schopnost filmu oslovit široké publikum a formovat názory veřejnosti.“; zamyslela se nad příliš kategorickým tvrzením (zvláště, když některé filmy zjevně nezapadají do dané škatulky) – „Snímky s vesmírnou tematikou můžeme zařadit do kategorie válečných filmů.“

Při analýze filmu Koroljov se objevuje očividný protimluv: „Navzdory zjevnému zájmu státu o film, zde nespatříme žádnou propagandu velkých objevů a úspěchů SSSR ve vesmíru. Autoři obrátili pozornost na represivní období života inženýra, a do vzpomínek ve vězení vložili momenty Koroljovovy práce na výzkumu raket. Je to spíše film o systému NKVD, surovosti trestů za éry Stalina a o statečném člověku. Nicméně i v tomto snímku lze nalézt drobné stopy propagandy kosmické politiky Sovětského svazu.“ Jaké z uvedených tvrzení?

V práci se příliš nerozlišuje (splývá) sovětská propaganda a propaganda dnešního Ruska (někdy se zdá, že film byl ve skutečnosti natočen v době Sovětského svazu); pokud existuje odlišnost v přístupu k dobývání vesmíru mezi oběma epochami, může se k němu diplomantka vyjádřit, nebo lze mluvit o přímé kontinuitě?

V analytické části autorka hovoří o typických sovětských (ruských) hodnotách zobrazených v daných filmech; na jednom místě konstatuje – „je použit ještě jeden podstatný pro Rusy národní rámeček – rodina, která je velmi důležitá“; v podobných amerických filmech není rodina důležitá? Není právě toto jedno z oblíbených hollywoodských klišé, o nichž se jako o inspiraci mluví? Opravdu platí jednoznačná teze – „Čím jednodušší a průhlednější bude děj filmu, tím více má šanci na úspěch, pokud jeho konečným cílem je propaganda.“?

Jednoslovné hodnocení práce:
dobře (3)

Podpis oponenta práce

Pracoviště oponenta práce

Ústav východoevropských studií FF UK